

УДК 657.212: 336.763.35

Н. М. Сіренко,

д. е. н., доцент, Миколаївський державний аграрний університет

О. В. Смирнова,

магістр, Миколаївський державний аграрний університет

ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ТА КРЕДИТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

У статті досліджено теоретичні аспекти управління дебіторською та кредиторською заборгованістю підприємства в умовах високо конкурентного та динамічного ринкового середовища, значна увага приділена їх оптимального розміру.

This article explores the theoretical aspect soft bepayable sandreceivables soft he company in a highly competi ti ve and dynamic market environment, much attention is paid to the beiroptimal size.

Ключові слова: дебіторська заборгованість, кредиторська заборгованість, управління заборгованістю, власний капітал, рефінансування.

Key words: accounts receivable, accounts payable, debt management, equity, refinancing.

ВСТУП

У сучасних умовах динамічного та висококонкурентного ринкового середовища підприємства повинні діяти максимально ефективно і прораховувати усі можливі кроки, що потенційно можуть вплинути на їх діяльність. Така поведінка зумовлена тонкощами управління підприємством, які випливають із вимог вже згаданого конкурентного середовища, що ставить кожного разу нові задачі, яких необхідно досягнути для подальшого розвитку підприємства. Зокрема, управління фінансами підприємства містить у собі цілий ряд аспектів, що є вирішальними як у подальшому просуванні на ринку, так і у збереженні стабільного фінансового стану підприємства. В процесі діяльності підприємства виникає дебіторська і кредиторська заборгованість. Кредиторська заборгованість дає змогу підприємству певний час користуватись засобами інших суб'єктів, але, в свою чергу, це не повинно стати приводом претензій та розриву взаємовідносин з їх боку. Де-

біторська заборгованість є необхідним кроком для просування на ринку шляхом відстрочення платіжної дисципліни, так і порушенням платіжної дисципліни. В свою чергу дебіторська заборгованість і її накопичення може нести суттєві ризики, в разі перманентного накопичення до загрозливих показників даної заборгованості. Тому такі тенденції в управлінні дебіторською та кредиторською заборгованістю повинні мати особливо продуманий аналітичний механізм у формуванні підходів до такого явища.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Одним із ключових завдань є управління фінансовими ресурсами, пов'язаних з оптимальним співвідношенням дебіторської та кредиторської заборгованості на підприємствах, обсягами кредиторської та дебіторської заборгованості, термінів їх виплати, впливом цієї заборгованості на фінансове забезпечення підприємств та їх фінансові результати.

Вивчення наукових джерел з даної проблеми показало, що суттєві пропозиції методичного та практичного характеру з проблем управління фінансовими ресурсами підприємств внесли такі відомі вчені, як П. Саблук, М. Дем'яненко, П. Лайко, В. Амбросов, Г. Кірейцев та деякі ін. Проте в умовах трансформації підприємств і розвитку форм господарювання багато аспектів цієї важливої проблеми вимагають подальших поглиблених досліджень щодо ефективного управління фінансовими ресурсами підприємства, зокрема оптимізації дебіторської та кредиторської заборгованості. Існує необхідність постійного удосконалення механізмів, схем та інструментарію фінансово-го менеджменту підприємств.

РЕЗУЛЬТАТИ

У сучасних умовах висококонкурентного середовища підприємства повинні забезпечити стійке підвищення частки ринку, стабільне розширення масштабів діяльності — усе це значною мірою забезпечується стабільним фінансовим станом. Такий фінансовий стан дає можливість ефективно зростати підприємству шляхом вкладань коштів у розширення діяльності, через покращення збутової політики на основі нарощування переваг (накопичення дебіторської заборгованості шляхом відстрочки платежу). В той же час підприємство може користуватись протягом певного часу коштами інших підприємств, тобто кредиторською заборгованістю, що є по суті безоплатними короткостроковими кредитними ресурсами на ринку. У накопиченні та управлінні дебіторською та кредиторською заборгованістю є цілий ряд проблем, що вимагають їх вирішення. Різні способи вирішення даних проблем ми пропонуємо поєднати у єдиний механізм управління даними видами заборгованостей.

Достатньо поширеним способом фінансування оборотних активів підприємства є кредиторська заборгованість. В більшості випадків сучасна ринкова логіка визначення необхідності в оборотних активах має наступний вигляд: спочатку визначається необхідність в валовому оборотному капіталі для підтримки ділової активності в планових обсягах, потім оцінюються можливості використання в обороті підприємства кредиторської заборгованості та інших залучених коштів. Необхідність у власному оборотному капіталі визначається за залишковим принципом. Уміле управління кредиторською заборгованістю дозволяє значно скоротити потребу у власних грошових коштах. Але слід зауважити, що фінансування за

рахунок боргів у разі перевищення ними критичних показників посилює ризик і підвищує потенційну загрозу неплатоспроможності [3, с. 55].

Планування можливостей використання кредиторської заборгованості в якості джерела фінансування має особливості. Величина і строк обороту кредиторської заборгованості залежить від умов кредиту постачальників. Тому, як правило, необхідно оцінити наступні моменти: чи є дані умови надання кредиторської заборгованості загальними для даної галузі та регіону; чи може змінитися позиція на ринку і в якому напрямі; наскільки сильні економічні зв'язки постачальників.

Кредиторська заборгованість являється продуктом грошових розрахунків суб'єкта господарювання із його контрагентами, і управління нею базується на специфічних принципах та методологічних засадах, що дозволяє виокремити ще функціональний організаційний блок управління грошовими потоками суб'єкта господарювання — управління кредиторською заборгованістю підприємства. Загалом модель управління кредиторською заборгованістю суб'єкта господарювання формується як сукупність окремих фінансово-математичних методів, які виступають методологічним базисом процесу управління, конкретних методик, технологій, способів та прийомів обґрунтування управлінських фінансових рішень щодо зміни абсолютної величини або оптимізації структури кредиторської заборгованості, а також форм їх виконання, відповідно [4, с. 40].

Модель управління кредиторською заборгованістю включає наступні складові елементи:

- 1) статичний та динамічний аналіз формування та погашення кредиторської заборгованості суб'єкта господарювання та її впливу на величину його грошових потоків;
- 2) обґрунтування доцільності отримання відстрочки оплати рахунків постачальників, а також оптимального терміну такої відстрочки;
- 3) попередження формування простроченої кредиторської заборгованості та забезпечення, за необхідності, пролонгації кредиторської заборгованості тощо.

Значних успіхів у зниженні загальної потреби в оборотних активах можна досягти напрацювавши ефективну політику управління дебіторською заборгованістю [5, с. 93].

Так, дебіторська заборгованість є наслідком реалізації моделі грошових розрахунків в системі управління грошовими потоками. Однак управління такою заборгованістю характеризується дещо іншими принципами та техно-

логіями здійснення, що дозволяє виокремити управління дебіторською заборгованістю як окремий функціонально-організаційний блок управління грошовими потоками суб'єкта господарювання.

Модель управління дебіторською заборгованістю включає наступні складові елементи:

1) статичний аналіз фінансової інформації щодо дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання, інтерпретація значень основних фінансових показників та коефіцієнтів, що використовуються для такого аналізу;

2) динамічний (трендовий) аналіз та оцінка тенденцій розвитку ситуації із погашенням контрагентами дебіторської заборгованості;

3) обґрунтування оптимального терміну надання відстрочки оплати рахунків покупцями;

4) рефінансування дебіторської заборгованості підприємства (використання обліку векселів, факторингу та форфейтингу боргових вимог підприємства до третіх осіб для покриття поточної потреби у капіталі);

5) контроль простроченої дебіторської заборгованості та попередження формування безнадійної заборгованості тощо [2, с. 85].

Невиправданий розмір дебіторської заборгованості є іммобілізацією власного капіталу, а перевищення його певного рівня може призвести до втрати ліквідності і навіть зупинки виробництва.

Найбільш відомим інструментом інкасації дебіторської заборгованості є надання знижок за швидку оплату продукції. Багато підприємств використовують цей інструмент для прискорення повернення дебіторської заборгованості, однак роблять це інтуїтивно, без серйозних розрахунків, допускаючи при цьому помилки. Застосування механізму знижок за швидку оплату доцільне лише постійним клієнтам при суворому дотриманні ними платіжної дисципліни за термінами та сумами.

Нетрадиційним для національних підприємств, хоча і достатньо перспективним, є такий інструмент повернення дебіторської заборгованості, як факторинг — продаж дебіторської заборгованості. Це пояснюється високим ризиком неповернення дебіторської заборгованості в сучасних умовах, досить високими цінами на факторингові послуги, хоча і за кордоном ціни на подібні послуги вищі.

ВИСНОВКИ

Прискорення оборотності дебіторської заборгованості і уповільнення кредиторської

покращує фінансовий стан підприємства. Одноразово швидка оборотність дебіторської і повільна — кредиторської заборгованості може призвести до зниження показників платоспроможності підприємства. Тому навіть за наявності можливостей управляти термінами платежів дебіторів і термінами розрахунків з кредиторами неможливо безмежно зменшувати перші і збільшувати останні. Межами тут є рівні коефіцієнтів платоспроможності.

Особлива важливість такого зіставлення складається у наступному: якщо дебітори розплачуються з підприємствами своєчасно і в повному обсязі, підприємство має можливість також своєчасно і повністю розплачуватися за своїми боргами з кредиторами. Відомо, що дебіторська заборгованість — це, головним чином, борги покупців, тобто ті борги, на основі яких формується виручка від продажу. Кредиторська заборгованість — це головним чином борги постачальникам, працівникам підприємства, бюджету і по єдиному соціальному податку тобто ті борги, на базі яких у великому ступені формуються затрати на продукцію, яка продається.

Література:

1. Кияшко О.М. Необхідність облікового забезпечення управління дебіторською заборгованістю підприємства / О.М.Кияшко // Актуальні проблеми економіки. — 2009. — № 3. — С. 190—196.
  2. Лищенко О.Г. Управління дебіторською заборгованістю як фактором фінансової стійкості підприємства / О.Г. Лищенко, І.С. Серета // Держава та регіони. Серія: Економіка і підприємництво. — 2010. — № 3. — С. 84—89.
  3. Єдинак Т.С. Проблеми управління дебіторською заборгованістю підприємств в умовах фінансово — економічної кризи / Т.С. Єдинак // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. — 2009. — № 30. — С. 54—57.
  4. Новицька Н.В. Основні проблеми обліку та внутрішнього аудиту дебіторської і кредиторської заборгованостей // Н.В. Новицька // Наукові Записки. — 2010. — Випуск № 14. — С. 38—42.
  5. Марусяк Н.Л. Дебіторська та кредиторська заборгованості як основні фінансові регулятори кругообігу оборотного капіталу підприємства // Н.Л. Марусяк // Актуальні проблеми економіки. — 2010. — № 7. — С. 90—95.
- Стаття надійшла до редакції 11.10.2011 р.*